

Det Norske Teatret

i samarbeid med Riksteatret

443

Gustaf af Geijepstam
STORE-KLAS OG
VESLE-KLAS

Oluf G. G.

KVEN ER GUSTAF AF GEIJERSTAM ?

Tippoldebarn av Gustav I.

Fødd den 5. januar 1858.

Student 1877.

Debuterte 1882 med novellesamliga «Gråkaldt», som samtida roste fordi forfattern der på ærleg og modig vis handsama dei religiøse, moralske og sosiale spørsmål som var oppe i tida.

Forfattarskapen tydeleg påverka av Kierkegaard, Ibsen, Strindberg, Schandorph og Kielland.

Brevveksling med Georg Brandes, som oppfordra han til, i emnevalet sitt, å ta opp det svenske landsdelsuniversitetstiljøet.

1883 ei samling litteraturstudiar, der Geijerstam gjer greie for den estetiske tankegangen sin. Påverka av Herman Bang sluttar han seg til den krinsen av forfattarar som krev meir realisme enn tendens av litteraturen. Zolas naturalisme og realismen hos dei store russarane blir leiestjerna hans.

Gav ut ei samling folkelivsskildringar, som byggjer på studiar i marka og psykologisk analyse. Såvel samtida som ettertida ser denne samlinga som høgdepunktet i forfattarskapen hans.

Hørde i 80-åra til ei gruppe forfattarar som kalla seg «Unga Sverige».

1884—86 medarbeidar i «Aftonbladet», 1891—93 i «Dagens Nyheter».

1893 «litteratør» ved Stora Teatern i Göteborg.

1897—1902 litterær sjef ved eit forlag i Stockholm.

Nær venn av August Strindberg.

1908 «Store-Klas og Vesle-Klas» kjem ut.

1909 — døyr i Stockholm.

OM H. C. ANDERSEN

Den danske diktaren Hans Christian Andersen levde frå 1805 til 1875. Han var fødd i Odense, men alt 11 år gammal reiste han til København for å bli namngjeten! Han ville inn ved teatret, han hadde ei god songrøyst og titlar til 25 skodespel som han ville skriva. Han kom og inn i teaterkoret, og da han kom i røysteskiftet, freista han seg i balletten, men hadde altfor store føter. Det såg ei tid ille ut for han, men ein av hjelpesmennene hans, teatersjefen Jonas Collin, skaffa han ein kongeleg stønad til å studera, og han kom i Slagelse lærde skole. Men regelbunden skulegonge høvde lite for Andersen, og i 1828 vart han dimittert privat. Same året debuterte han i Heibergs «Flyvende Post» med eit dikt, «Det døende Barn», og skreiv eit prosaarbeid, «Fodrejse fra Holmens Kanal til Østpynten av Amager», i ein fantastisk, ironisk stil han hadde lært hjå den tyske forfattaren Hoffmann. Året etter kom eit dramatisk arbeid og ei diktsamling. Mange lika han, men han fekk òg mykje hard kritikk som han lite tolde. I 1830-åra var han mykje på reiser i Europa og kom saman med mange namngjetne diktarar, t.d. Tieck, Chamisso og Dickens. 1833—34 var han i Italia der både kunsten og dei historiske minna fekk mykje å seia for han, men ikkje mindre natur og folkeliv. Det var fyrst og fremst her han fann fram til seg sjølv, og i 1835 kom den fyrste romanen hans, «Improvisatoren», og det fyrste heftet av eventyra. «Improvisatoren» vart omsett til fleire mål og la grunnen til gjetordet hans. 1836 kom romanen «O. T.» og «Kun en Spillemand» med råkande bilete frå Fyn og Jylland og med mykje sjølvbiografisk stoff. Mot den siste kom det eit hardt åtak frå Søren Kierkegaard. Fleire romanar kom seinare, og god prosa har Andersen elles skrive i mange reisebøker. Andersen tok òg opp att si dramatiske dikting, men her var han aldri heppen. Som lyrikar har Andersen ei fin kjensle, men forma er ofte heller veik. Mange dikt av han lever som songar den dag i dag. Hovudverket til Andersen

Originalillustrasjon til «Lille Claus og Store Claus»

er «Eventyr og Historier» (i alt 156). Dei er vortne til frå 1835-72. Sume av motiva til eventyra har Andersen teke frå folkeleg tradisjon (som «Lille-Claus og Store-Claus»), desse eventyra er mest å rekne som omskrivne folkeeventyr. Slik var det helst frå fyrsten og fram til 1845.

Originalillustrasjon til «Lille Claus og Store Claus»

Folkeeventyret har òg frå fyrsten merkt eventyra til Andersen både språkleg og kunstnarleg, enda medkjensla kjem sterkare fram. Men i dei fleste eventyra hans har motivet opphavet i ei personleg oppleving eller i eit inntrykk som ligg i hugen og seinare ved eit høve vert utløyst. Eventyra er skrivne for born. Likevel er dei ikkje barnslege i den meining. Det er heller så at alt det som lever i eventyret, er sett og sagt med den serlege evna til konkret personifikasjon som er sermerkt for den barnlege måten å sjå og oppleva alt det ein møter for fyrste gong. Men fordi eventyra samstundes har eit så djupt personleg opphav, har dei òg fått ein dobbel botn som berre dei vaksne kan skjønna. Det er dette som gjer dei så rike og verdfulle som diktarverk.

(Frå Kristoffer Haaves
artikkel i Norsk Allkunnebok).

Originalillustrasjon til «Lille Claus og Store Claus»

Alle bileta frå ei arbeidsprøve

KVA ER EIGENTLEG EIT FOLKEEVENTYR ?

Folkeeventyr er folkedikting. Eventyret er sjeldan knytt til tid eller stad («det var ein gong» i eit land langt, langt borte), brukar samnamn og typar: kongsgarden, prinsessa, oskeladden, manndottera. Folkeeventyret er fri dikting og gjev seg ikkje ut for å vere sant, men kan skjemma mot slutten («snipp, snapp, snute, så er eventyret ute»). Den sermerkte stilen er sterkt bunden til landslut og forteljar, med livfull og realistisk skildring av natur, tilhøve og personar, trass i alt det oversanslege. Eventyret er meir eit kunstverk enn t. d. segna, som serleg knyter seg til trua; har sin eigen logikk, teiknar skisser, held kjenslene i taumar og gjev sjeldan uttrykk for mothug eller samhug. Folkeeventyret kviler mykje på overnaturlige motiv, primitive tankar om einskap i tilværet, samanheng mellom stort og smått: levande og dautt går i eitt, steinar talar, himmel og helvete møtest, sjelar skifter bustad, menneske vert omskapa. Gamle førestellingar står att som forsteiningar; alt er tenkt ut frå mennesket som sentrum. Livet er konsekvent og rettvist. Det løner seg å vera god, snill, kjærleg, hjelpsam. Den yngste, fattige og vanvyrde, oskeladden, vinn prisen: gull og grøne skogar eller prinsessa og halve kongeriket. Den vonde, sjølv gode, får fælsleg straff. Dei små i samfunnet har sympatien på si side. Ein skal ikkje dømme hunden etter håra eller fanten etter fillene: den skitne tufsen har løynde evner, er seint utvikla og ventar på storverk; den forvitne granskaren går grundig til verks og vert velgjerdsmann og helt. Eventyret har ei heppen endelykt og eig stort etisk verd.

Gustaf af Geijepstam

STORE-KLAS OG VESLE-KLAS

Musikk:	TOR HULTIN
Omsetjing:	HARTVIG KIRAN
Regi:	KJETIL BANG-HANSEN
Scenografi:	ANNA GISLE
Parykkar og masker:	DORO WALSTAD
Inspisient og turnéleiar:	EGIL ROLLAND
Rekvisitør:	GEIR ARNE NÆSS
Sufflør:	ELSA ISEFIÆR

Teaterforlag:	Nordiska Teaterförlaget AB
Programredaksjon:	Halldis Hoas
Foto:	Sturlason
Trykk:	Norsk Prent L/L, Oslo
Omslaget trykt av:	Team-Trykk A/S, Oslo

SPELREGLAR

Kvar spelar tar 10 notter, ning, og ei brikke til kvar so ein kjem til eit svart felt. Lykke til!

- 2 — Hypp, alle mine hestar! han låner dei fire hestane til 5.
- 6 — Det må du ikkje seie, hesten som er din, seier hesten til Vesle-Klas i p gang.
- 11 — Vesle-Klas går til byen etter hesten sin. Gjer ei
- 15 — Vesle-Klas tittar inn i blir vitja av klokaren. Ve ler 5.
- 17 — Vesle-Klas viser bonde goymt seg i kista, og s Kvar spelar gir deg to
- 19 — Vesle-Klas held fram fram til 23.
- 24 — Kvar har du fått så my Store-Klas. A, det var for hesteskinne Klas.
- 27 — Store-Klas har slakta o Kven vil kjøpe skinna? ut av byen. Fram til 29.
- 30 — Kroverten kastar eit g

SPELREGLAR

Kvar spelar tar 10 nøtter. Det trengst ein terning, og ei brikke til kvar som er med. Kvar gong ein kjem til eit svart felt, hender det noko. Lykke til!

- 2 — Hypp, alle mine hestar! ropar Vesle-Klas når han låner dei fire hestane til Store-Klas. Fram til 5.
- 6 — Det må du ikkje seie, det er jo berre eine hesten som er din, seier Store-Klas og slår hesten til Vesle-Klas i panna. Vent ein omgang.
- 11 — Vesle-Klas går til byen for å selgje skinnnet etter hesten sin. Gjer eit ekstra terningkast.
- 15 — Vesle-Klas tittar inn i stova der bondekona blir vitja av klokka. Vent til du slår 1, 3 eller 5.
- 17 — Vesle-Klas viser bonden klokka som har geymt seg i kista, og sel han hesteskinnet. Kvar spelar gir deg to nøtter.
- 19 — Vesle-Klas held fram på turen sin. Rykk fram til 23.
- 24 — Kvar har du fått så mykje pengar frå? spør Store-Klas.
A, det var for hesteskinnet mitt, svarar Vesle-Klas.
- 27 — Store-Klas har slakta dei fire hestane sine.
— Kven vil kjøpe skinna? roper han og reiser ut av byen. Fram til 29.
- 30 — Kroverten kastar eit glas øl i ansiktet på

den døde svigermora til Vesle-Klas. Alle rykkjer to felt attende.

- 33 — Du har slått i hel svigermor mi, seier Vesle-Klas til kroverten, som gir han ein pung med pengar for å teie om saka. Kvar spelar gir deg tre nøtter.
- 36 — Eg har seld svigermor mi, seier Vesle-Klas til Store-Klas. Vent ein omgang.
- 40 — Store-Klas har slått mor si for panna. — Kven vil kjøpe henne? roper han og reiser ut av byen. Fram til 42.
- 43 — Store-Klas puttar Vesle-Klas i ein sekk for å drukne han. Vent til du slår 2, 4 eller 6.
- 46 — Den gamle gjetaren vil svært gjerne til himmerike og byter plass med Vesle-Klas. Slå to kast, på den første rykkjer du fram, på det andre attende.
- 48 — Store-Klas kjem ut av kyrkja og kastar sekken med den gamle gjetaren i vatnet. Fram til 50.
- 53 — Takk for at du drukna meg, seier Vesle-Klas og viser fram «sjø-kyrne» sine. Kvar spelar gir deg fire nøtter.
- 56 — Store-Klas blir grøn av misunning. Vent ein omgang.
- 60 — Store-Klas vil gå ned på botnen av elva etter «sjø-kyr», kryp ned i sekken som Vesle-Klas med alede kastar i elva. PLUMP! DU HAR VUNNE!

Store-Klas		JACK FJELDSTAD	
Ingrid, kona hans		EVA SLETTA	
Kårkona		INGRID ØVRE	
Vesle-Klas		NILS SLETTA	
Kajsa, kona hans		ULRIKKE GREVE	
Gamlemor, mor åt Kajsa		ASTRID SOMMER	
Klokkaren		TORBJØRN HALVORSEN	
Bonden		WILLIAM NYRÉN	
Bondekona		GRETE NORDRÅ	
Driftekaren		VILHELM LUND	
Sankt Peter		JOHAN KJELSBERG	
Anders Petter	} drenger	EIGIL HUNSKAAR	
Erker		} hjå	GEIR ARNE NÆSS
Ludde liten		} Store-Klas	BJØRN EIKEMO
Malene	} tenestejenter hjå	ELSA ISEFIÆR	
Maja		} Store-Klas	KARI HELENE SELSTRØM
Jon		EGIL ROLLAND	

(Ein av dei fremste granskarar i folkeeventyret si verd, er Moltke Moe, sonen til Jørgen. Han har følgjande å seie om opphavet til eventyra:) Folkeeventyra er utslag av eit ålment primitivt åndeleg standpunkt som alle nasjonar ein gong har stått på, men dei er alltid merkte av lynde og kultur. Det ålmenmenneskelege gjer at dei lett vandrar, helst munnleg, slår rot og skyt nye greiner. Eventyret må smeltast om, så det høver med natur, huglag, tru, tenkjemåte, stell og liv på den nye staden; det fylgjer kulturutviklinga, tilmåtar seg henne og har æveleg omskiftingsevne. Heimlege typar kjem i staden for framande. Jamvel folkeeventyr frå India kan bli kavnorske og gjev eit bilete av vår nasjon, endå folkeeventyra er den mest internasjonale diktinga. Folkeeventyret kom tidleg med i bokheimen. Gamle skrifter frå Babylonia og Egypt har folkeeventyr for omlag 4000 år sidan. Homer, Herodot, pave

Frå ei arbeidsprøve

Gregor den store og ei mengd europeiske forfattarar har eventyr. Ein finn folkeeventyr i norrøne soger, eddadikting, hjå dansken Saxo Grammaticus o. a. Folkeeventyr er samla inn over mest heile verda. Den eldste folkeeventyrsamlinga kjenner vi frå India, mellom 2. og 6. hundreåret, «Pantsjatantra» eller «Femboka». Dinest har ein «Tusen og ei natt» (arabisk frå omlag 800). Den fyrste europeiske samlinga er «Tredici piacevoli notti» (1550) av italienaren Straparolas, dinest «Pentamerone» (1637) av Giambattista Basile, og «Contes de ma mère l'Oye» av franskmanen Perrault (1697). Desse samlingane var helst tenkte som emne for diktinga, brigda og forma etter smaken i tida. Den fyrste vitskaplege utgåva var ved brørne Grimm i 1812, «Kinder und Hausmärchen», og denne vart førebiletet for mange andre. Innsamlinga hjå oss tok til i 1830-åra, med Asbjørnsen og Moe i spissen.

(Frå Kjell Bondeviks
artikkel i Norsk Allkunnebok).

Alle bileta frå ei arbeidsprøve

Eventyret inneheld allmenngyldige sanningar — det forted oss noko om menneska som er sant for oss alle og til alle tider. Kan hende er det derfor teatret så ofte vender seg til eventyret for å hente inspirasjon. Berre i inneverande sesong kan ein i Oslo finne folkeeventyret på scenen i fire svært ulike versjonar:

Første premieren på Det Norske Teatrets hovudscene i haust var «Tilfellet Tornerose» av den unge austerrikaren Conny Hannes Meyer. Han nytta fabelen om Tornerose og hekken som voks seg kjempehøg til — med enkel symbolikk — å fortelje oss kor vanskeleg fridommen er å vinne, og kor vanskeleg det er å halde på han når han først er vunnen. Ola B. Johannessen sette i scene, med god støtte av Helge Hoff Monsens fantasieggjande scenografi og Egil Kapstads musikk.

Frå «Tilfellet Tornerose»

På Oslo Nye Teater har dei Peder W. Cappelen, som meir enn nokon annan norsk dramatikar har nytta eventyret som grunnlag for si teaterdikting. Han har òg skrive eit skodespel om «Tornerose», men no er det dei norske folkeeventyra som i første rad har opp-tatt han. «Høne Pøne» fekk æra av å vere første fram-

syning på Centralteatrets scene etter at Fjernsynet og bingo hadde halde til der nokre år. Same instruktør og scenograf signerte denne framsyninga som «Store-Klas og Vesle-Klas» — og resultatet vart svært godt mottatt i Oslo-prensa.

Frå «Høne Pøne»

På Oslo Nyes dokketeater herskar òg eventyret — sogar «To eventyr»: «Mannen som skulle stelle heime» og «Hjemme-musa og Fjellmusa», begge dramatisert av Peder W. Cappelen. Den tsjekkiske kunstnaren Karel Hlavaty, kjend frå så mange vakre og artige framsyningar, har laga dokkene, mens den unge Terje Mærli har instruert.

Frå «To eventyr»

Såleis kan ein sjå at eventyret sin posisjon som inspirasjon og underholdning er like sterk i dag som den gongen det vandra frå munn til munn, frå generasjon til generasjon.

Dersom De skal til Oslo, har Det Norske Teatret følgende på spelplanen i tida frametter:

På hovudscena spelar vi no «Bør Børson Jr.» for fulle hus og stor jubel - eit mussikkspell i to akter av Harald Tusberg etter Johan Falkbergets roman. I tittelrolla møter vi Rolv Wesenlund, og i andre store roller m. a. Sølvi Wang, Britt Langlie, Bab Christensen, Rolf Sand, Tom Tellefsen, Alf Malland og Sverre Wilberg. Regien er ved Sverre Udnæs, koreografien ved Henny Mürer og kostyma ved Grethe Wang. Egil Monn-Iversen har komponert musikken.

I midten av mars kjem neste premiere, Friedrich Dürrenmatts «Kong Johann». Per Bronken gjestar som instruktør, og ansvarleg for scenografien er Arne Wølentin.

For barna spelar vi ein liten musical, «Stel ikkje dyr som dansar» av Erik Vos, med musikk av Tor Hultin. Rolf Daleng er instruktør og koreograf, mens Snorre Tindberg har scenografien.

På SCENE 2 i Rosenkrantzgt. 11 spelar vi «Jorda rundt på 80 dagar» — teater av Bengt Ahlfors etter Jules Vernes roman. Odd Furøy spelar den ikkje ukjende Phileas Fogg, Johannes Eckhoff tenaren hans, Passepartout, Pål Skjønberg er detektiven Fix og Anita Rummelhoff den indiske enkja, Aouda. I ei rad andre roller møter vi Bjarne Andersen, Øyvind Øyen og Kåre Wicklund. Svein Erik Bordal har instruert denne teaterleiken, og ramma om det heile har Snorre Tindberg skapt, mens Ada Skolmen er ansvarleg for kostyma.

